

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Præceptvm Primvm. Non habebis Deos alienos coram me.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

hæc tantùm verbotenus percipiantur ac recitentur, sed hoc etiã curæ tibi sit, vt iuuentus sedulò intersit concionibus, præsertim ijs temporibus, quæ exercendo Catechismo destinata suat, vt hæc exposita audiant & quid singula in se comprehendant, non oscitantes discant intelligere: aded vt promptè audita recitare calleant, & interrogati, scitè respondere queant, ne citra fructum ista pro concionibus doceantur. Eam enim ob rem nos hanc operam hoc diligentius sumimus, Catechismum subinde prædicantes, vt hæc iuuentuti diligenter inculcentur, nullò quidem orationis splendore aut apparatu rhetorico, neq; alto ingenij acumine, sed breuiter, & simplicissimè, vt hoc faciliùs & fideiùs dicta nostra percipiantur, & tenaciùs memoriæ infixæ hæreant. Quocirca supra memoratos articulos iam nunc singulatum tractandos in manus sumemus, atq; de ijs, quantum fieri poterit, & necessitas postulauerit, significantissimè verba faciemus.

P R Æ C E P T V M P R I M V M.

Non habebis Deos alienos coram me.

HOC est, me solum pro D E O tuo habebis ac coles. *Quid sit Deus.* Quid verò hisce verbis sibi vult, ac quomodo hoc intelligendum est? Quid est habere Deum? aut quid est Deus? *Quid sit Deus.* Responsio: Deus est & vocatur, de cuius bonitate, & potentia omnia bona certò tibi pollicearis, & ad quem quibuslibet aduersis rebus atque periculis ingruentibus confugas, vt D E V M habere nihil aliud sit, quàm illi ex toto corde fidere & credere, quemadmodum sæpenumero à me dictum est, quòd sola cordis fiducia D E V M pariter atque Idolum faciat & constituat. Quòd si fides & fiducia recta & sincera est, Deum

rectum habebis : contrà, si falsa fuerit & mendax fiducia, etiam Deum tuum falsum & mendacem esse necesse est. Siquidem hæc duo, fides & Deus, una copulanda sunt. Iam in quacunq; re animi tui fiduciam & cor fixum habueris, hæc haud dubiè Deus tuus est.

Sensus huius præcepti.

Quare huius præcepti sensus hic est, ut veram cordis fidem atq; fiduciam exigit, à vero & unico Deo non aberrantem, sed illi soli constanter adherentem : a idem planè vult dicere : Hoc vide cures, ut me solum Deum tuum esse statuas, nec omninò extra me alium quærere coneris, hoc est, quarumcunq; rerum inopiam laboraueris, easdem de mea munificentia tibi polliceris, & apud me quæras, volo. Ac ubicunq; pressus infortunio aduersa pateris, ad me protinus opem imploraturus confugito. Ego, ego, inquam, adfluente omnium rerum copia te implebo vberimè, atq; etiam periclitantem ex omnibus malis eripiam. Tantùm hoc caue sedulò, ne cor tuum vlli alteri apponas, nec ab eo pendeas, nec in eo conquiescas.

Crassior explicatio.

Hoc aliquantò planiùs ac rudiùs explicandum est, ut exemplis sumtis à contrario, rectiùs intelligatur quid hæc sibi velint. Equidem permultos viderelicet existimantes sese & Deum & omnia abundè habere, quando diuitijs abundant & opibus, quibus confidit adeò insolenter intumescunt, adeò constanter & securè his fruuntur, ut neminis rationem aut respectum vllum habeant. Ecce, ij quoque Deum habent, sed cuius nomen est Mammona, hoc est, opes & pecunia, cui totius cordis adhærent fiducia, in quem omnem spei summam collocant, quiq; omnium communissimum in terris idolum est. Qui pecunia aut opibus largè instructus est, illere sua probè constabilita securum esse statuit, animo adeò lato atq; interrito, quasi in medio paradiso vitã agat omnium felicissimam. Contrà, qui opibus & pecunia caret, ille animi dubius est.

Mammonam pro Deo habere.

mnem spem abiicit, ac si nihil prorsus de vlllo Deo vel tantillum sibi constet. Etenim paucos admodum inuenias: qui sint bono animo, quiq; nihil tristestur aut conquerantur, si destituat eos Mammona. Hæc enim rer pecuniariæ cura atq; cupiditas, humanam naturam ad sepulchrum vsq; indiuisè comitatur.

Ita quoq; qui spei aut fiduciæ suæ summam in hoc fructum habet, quod cæteros ingenio, eruditione, sapientia, potentia, fauore, multorum amicitia ac dignitate anteat, ille quoque Deum habet, sed non verum illum cœlestem & vnicum Deum. Hoc inde iterum haud difficulter perspicitur, quàm confidenter, securè & insolenter hisce rebus abundantes agere soleant: rursus quàm desperanter, quàm abiectè & humiliter, quibus hæc aut non adsunt, aut aliquando casu fortuito subtrahuntur. Quare iterum dico, quod vera huius particulæ interpretatio, Deum habere nihil aliud sit, quàm habere aliquid, cui cor humanum per omnia fidere soleat.

AD HÆC considera quæso, quæ nos rerum portenta, sub Papatu, horrenda cæcitate percussi admiserimus. Dolebat alicui denticulus: ille protinus ob honorem diuæ Apolloniæ voluntario ieiunio carnem suam macerabat. Quod si in metu erat, ne fortè possessio sua aliquando conflagraret incendio: protinus in Laurentij clientelam ac patrocinium semet tradebat. Metuebat aliquis contagium pestilentia: illico nuncupatis votis professionem ad S. Sebastianum, aut Rochium instituebat: Et id genus portenta atq; abominations innumerabiles, quibus fiebat, vt quisque peculiarem diuum sibi colendum eligeret, ad quem pressus necessitate preces fundebat, eurrebatq;e. Huc pertinet etiam illi, qui omnem modum hisce in rebus excedunt, ac cum Diabolo fœdus ineunt, vt eos ampliter ditet, aut amicarum compotes faciat, aut pecus

*Fiducia
non in Deo,
sed rebus
alijs.*

*Alieni Dij
in Papatu.*

à contagione seruet incolume, aut rem perditam restituat: cuius generis sunt incantatores, venefici, & magicarum artium periti. Hi enim omnes cordis infiduciam aliò collocant, quàm in verum Deum, de quo nihil boni sibi persuadent, neq; apud illum querunt quicquam boni.

*Fiducia
erga Deum
exigitur in
primo præcepto.*

Ad hunc modum iam haud obscure intelligis, quid & quantum hoc præcepto exigatur, nimirum totum cor hominis, omnisq; erga Deum, & neminem alium fiducia. Quo pacto enim Deus haberi possit, ipse perfacile æstimare potes, quòd neq; digitis apprehendi, nec in marsupium vt moneta condi, nec in cistam vt vasa argentea concludi possit. Ita verò dicitur haberi & apprehendi Deus, quando corde apprehenditur, eiq; soli hominis animus constanti atq; inconcussa adhæret fiducia. Cæterum corde illi adhærere, nihil aliud est, quàm eidem per omnia fidere. Eam ob rem ab omnibus alijs, quæ extra illum sunt, nos conatur diuellere atq; abstrahere, & ad se solum, cum vnicum illud & immortale bonum sit, attrahere. Quasi ad hunc modum diceret: Quidquid antehac è diuorum favore ac benevolentia tibi prouenturum pollicitus es, aut si quam in Mammona, aut alijs rebus spem atq; fiduciam reposuisti, omne illud iam tibi certa persuasione de me pollicere, meq; eum esse haud dubitanter existimes, qui tibi laboranti opem laturus sit, teq; omnibus rebus amplissimè florentem & abundantem facturum.

*Quæ ratio
colendi Seruum Deum.*

Ecce iam habes, quoniam verus Dei honor sit, & cultus, gratus illi & acceptus, quemq; sub æternæ maledictionis pœna præstandum præcipit, nimirum, vt cor hominis nullam aliam consolationem, nullam aliam fiduciam sciat, quàm ipsum solum, neq; vilo pacto ab hoc se diuelli patiatur, sed potiùs de omnibus, quæ sub sole sunt, semel in periculum veniat, adeoq; ipsius vitæ citius iacturam faciat, quàm vt hunc Deum de-

ferat. Iam vicissim facile videbis ac iudicabis, quomodo mundus nihil aliud, quam falsum Dei cultū & idolatriam passim constituerit atque exerceat. Nulla enim vispiam fuit usque adeo effera & ferina hominum ratio, quæ non aliquem Dei cultum constituerit & seruauit. Omnes enim certatim eum Deum sibi commendandum delegerunt, ex quo aliquid emolumenti, opis atque solatii sperauerunt.

Inde videmus Gentiles, quorum prora ac puppijs (ut vulgato fertur prouerbio) in opulentia, dominatione, imperijs sira fuit, pro summo Deo cum primis coluisse suum Iouem. Porro alij, quorum scopus erant diuitiæ, tum prosper rerum successus, aut qui sectabantur voluptates & delicias, Herculem, Mercurium, Venerem, aliosque religiosè venerabantur. Mulieres verum ferentes Dianam seu Lucinam sibi pro numine vendicabant. Atque ita deinceps, quisque hunc sibi Deum venerandum proponebat, ad quem corde & animo ferebatur. Ita Gentilium quoque opinione Deum habere nihil aliud est, quam fidere & credere. In hoc tamen errant & falluntur, quod eorum fiducia falsa & mendax est: neque enim ad Deum verum recta tendit, aut ordinata est, extra quem pro certo constat, nullum alium Deum esse, neque in cælo, neque in terra. Quocirca gentes planè suam propriam & effictam persuasionem seu opinionem & somnium, quod de Deo conceperunt, pro idolo sibi met constituunt, spemque suam prorsus in merè nihilo habent repositam. Ea planè omnis Idolatriæ est ratio. Neque enim in hoc solum consistit, ut simulachrum aliquod erectum adoretur, sed in corde potissimum later, quod aliò intentum est, opem ac consolationem apud creaturas, diuos aut diabolos querens, Deum non curans, ac ne tantillum quidem benignitatis de illo sibi persuadens, quæ velit opitulari. Multò minus credit, Dei liberalitate & munificentia

*Gentium
multiplices
Dij.*

sibi contingere, quicquid bonarum rerum vspiam illi acciderit,

Falsus cultus Dei per operum merita, Missas &c.

Præter hæc alius adhuc superest falsus & erroneus Dei cultus, summam in sese complectens idolatriam, quam hæcenus strenuè exercuimus, & adhuc passim in mundo viget ac regnat, in quem omnes religiosorum ordines fundati sunt, quiq; solum attingit conscientiam, quæ auxilium, consolationem & salutem querit ex proprijs operibus, tantum sibi sumens, ve perversè conetur & temerè, velit nolit Deus, in cælum perumpere, subducens secum rationem, quarum foundationum autor extiterit, quantum ieiunauerit, quot missarum myriadas lectitauerit, &c. spem suam in hoc reponens atq; ferociens, quasi nihil velit à Deo gratuito accipere, sed omnia suâ operâ ab ipso consequi, & abundanter promereri, non secus ac si Deus nobis cogatur obnoxius esse seruitio & debito, & nos illius elemus Domini. Quid hoc aliud est, quam ex Deo simulachrum, aut pomarium (quod amant) Deum facere, ac semetipsum pro Deo æstimare, in quo eius locum iustificere? sed hæc acutiora sunt, quam quæ pueris ac teneræ ætati proponenda sint.

Quæ à Deo certa fiducia expectanda.

Cæterùm hoc dictum sit simplicioribus, quò huius præcepti sensum probè notent, ac retineant, vt Deo soli iudamus, de eodem optima quæq; nobis pollicemur & expectemus, tanquam de eo, qui nobis det corpus, donet vitam, largiatur victus alimentam, offundat annonam, tribuat membrorum valeradinem, præret defensionem, conciliet pacem, ac reliqua rerum temporalium & sempiternarum necessaria suppediet. Adhæc, qui nos ab omnibus tueatur periculis & infortunio, & si quid aduersi nobis euenerit, à malis nocentius clementer seruet & potenter eripiat. Ita vt Deus (quæ admodum abundè dictum est) solus ille pro certo habendus sit, à cuius bonitate omnia consequimur.

tum cuius ope & opera ab omnibus malis eripimur. Atque hinc adeo est, ut mea fert opinio, quod nos Germani usque à maioribus nostris (præclarius profecto & pulchrius, quam vlla alia lingua) Deum (Gott) à bonitati vocabulo (Gut) sermone nobis vernaculo, vocamus, quippe, qui fons perennis sit, & perpetuo scaruriens, affluentissimis bonis exundans, & à quo omne, quicquid vspiam boni est & dicitur, emanat.

Nam quanquam alioqui multis bonis cumulemur & afficiamur ab hominibus, omnia tamen à Deo data & concessa dicuntur, quæcunq; eius iussu & ordine vnde de qua, percipimus. Maiores enim nostri, & omnes, qui in Magistratu sunt, ad hæc quilibet erga proximum suum, hoc in mandatis à Deo acceperunt, ut omnis generis officia nobis ostendant & exhibeant, adeo, ut hæc non ab illis, sed per illos à Deo peculiariter accipiamus. Siquidem creaturæ tantum manus sunt, canales, media, & organa, quorum opera & adminiculo Deus omnia largitur hominibus. Quemadmodum matri dat vbera lacte sæcunda, quibus infans lactandus & alendus est, & campo suam segetem, & omnia fructuum genera, quibus vescimur, quorum nullum vlla creatura proprio conatu aut studio creare potest aut prodacere. Quapropter nemo conari debet, ut vel aliquid accipiat vel det, nisi à Deo præceptum fuerit, ut pro Dei munere cognoscatur, illiq; pro sua munificentia, prout hoc præceptum exigit, agatur gratia. Quamobrem & hæc mediâ, videlicet per creaturas bona percipiendi, non sunt respuenda, neq; temeraria præsumptione aliarum rationes & viæ inuestigandæ, quam Deus præcipit. Hoc enim non esset à Deo accipere, sed à se ipso querere.

Iam quisq; apud se exactam curam habeat, ut hoc præceptum ante omnia magnificiat, neq; iocum esse existimet. Perquire & expiscare ipse cor tuum diligen-

*A Deo omnia bona
provenire.*

*Qui ex alio
quam ex
solo Deo*

pendet, ha-
bet Deos
alienos.

tei, & haud dubiè inuenies, num ex solo Deo pende-
nec ne. Quòd si eiusmodi tibi est animus, qui mera bo-
na de diuinà bonitate persuadere ac polliceri sibi po-
rest, præcipuè veò tempore necessitatis & inopia,
hæc, qui omnia potest contemnere, quicquid non
Deus, non est quòd dubites, te habere Deum alium
verum & vnicum. Contrà, si ex aliò quopiam pende-
de quo plus boni & opis sperat, quàm ab ipso Deo se
consecuturum, nec ad illum confugit, sed potius aufi-
git rebus minimè secundis: certum est, te à Deo verum
alienum esse, & idolum aliud habere.

Commina-
tiones &
promissio-
nes addita
primo præ-
cepto.

Vt autem videamus, Dei voluntatem non esse,
hoc suum præceptum floccipendatur, sed certò tra-
tuatur, ipsum grauissimè huius præcepti autoritate
tueri velle, huic ipsi præcepto primùm terribiles &
horrendas minas adiecit, ac deinceps amabiles & con-
solatorias pollicitationes apposuit, quæ quoq; multo-
ties repetendæ, & iumentati etiam atq; etiam incul-
candæ sunt, vt hæc imis sensibus reconditas tandem
memori mente repeant.

PRIMI PRÆCEPTI APPEN-
DICIS EXPOSITIO.

Quia ego sum Dominus Deus tuus, forti-
zelotes, visitans iniquitatem patrum in
filios in tertiam & quartam generationem
eorum, qui me oderunt, & faciens misericor-
diam in millia his, qui diligunt me, & custo-
diunt præcepta mea.

Commina-
tio.

Quanquam verò hæc verba cõmuniter ad omnia
præcepta referenda sunt (vt infra audiemus)
ea tamen huic præcepto, quod aliorum omnium
caput est, peculiariter adiecta sunt, propterea, quod
permagni admodum referat, hominem rectum habere

caput. Saluis enim rebus capitis, reliquam etiam vitam bene se habere necesse est, & contra. Tam verò ex his verbis perdisce, quàm implacabiliter Deus irascatur ijs, qui rei cuiuspiam extra ipsum confidunt: Et contra, quanta clementia & misericordia eos prosequatur, qui ei soli toto corde fidunt & credunt: adeò, vt iracundia sua nullum finem faciat scruendi in tertiam & quartam generationem, & rursus, vt sua clementia multis millibus benefacere non desinat: Ne tã securo ambulemus animo, nullam nostri aut harum rerum rationem habentes, quemadmodum impia illa, planeq; ferina corda cogitare consueuerunt, non ita multum referre, qua ratione vixerint. Eiusmodi Deus est, qui, si ab eo discèdatur, inultum id non patitur, neq; modum aut finem irascendi statuit, in quartam vsq; generationem, donec omnes funditus extirpentur. Quamobrem vult esse formidini, non contemtu aut ludibrio.

Hoc ipsum multis etiam historijs & illis memorabilibus abundè testatum fecit, cuius rei nobis passim Scriptura facit indicium, atq; etiamnum id ipsum in dies singulos quotidianis experimentis verissimum esse discimus. Siquidem iam inde ab initio omnem idolatriam funditus extirpauit, huiusq; gratia cum gentes, tum Iudæos, sicut adhuc hodie omnem falsum Dei cultum euertit, vt planè omnibus in ea permanentibus succumbendum sit. Quocirca, tametsi tam feroces & potentes inueniantur Sardanapali & Phalarides, qui ipsos Persas diuitijs superant, quibus securè freti parum curant, irascatur nè an arrideat Deus, vt qui iram eius sustinere se posse confidant, tamen tandem perniciem non effugient, sed dicto citius & præter omnium expectationem cum tota sua pompa, cui fidebant perperam, pessum ibunt, velut omnes ceteros perijsse videmus, qui maiori freti potentia in vtramuis, quod a iunt, aurem dormiebant.

*Pœna non
seruantium
primum
preceptum.*

*Cur Deus
penas dif-
ferat.*

Et ob hos ipsos duros & præfractos homines, qui existimant, Deum, quia ad tempus conuiet, eosque curæ sua potentia frui permittit, vel ignarum plane existarum rerum, vel earum cura non affici, tanta necessitudine vitæ plectendi sæuitia, ut neque natorum natos obliuioni possit tradere, ut quisque hæc repetens animæ tantam animi securitatem & contemptum emendet, videat Deum non iocari. Nam illi ipsi sunt, quos patitur & perstringit, ita inquit: Qui me oderunt, hoc est qui propria freti fiducia insolenter intumescunt atque ferociunt, qui, quicquid pro concione illis dicatur, audire recusant, qui correpti, ut priusquam obruantur supplicio, flagitiosam vitam emendent, in furorem abiecti vertuntur, ut ita omnibus modis iram Dei egregie promereantur. Quemadmodum hodie huius rei certissimum documentum in Episcopis & Principibus nostris experimur.

Promissio.

Porro autem, quando atrociores & terribiliores hæc sunt comminationes, tanto potentior est promissionum consolatio, nempe, quod Deus ijs, qui semet ei toto omni tradunt fiducia, misericordiam suam certo offerens sit, hoc est, omnis generis benefacta exhibiturus non tantum verò illis ipsis, sed ipsorum quoque natiua longa propagatione, in mille usque & iterum mille generationes. Hæc, inquam, commouere nos debent & impellere, ut totius cordis nostri cogitationem omnimoda fiducia in Deum iactemus, postulantes, ut omnium rerum & temporalium & immortalium fiamus compositores, quando summa maiestas Dei tanta tam benigne & clarum nobis offert, tam amanter prouocat, ad obedientiam pollicetur.

*Primum
præceptum
cum com-
minatione.*

Quare quisque Christianorum det operam, ut si hæc verba cordi sint, neque in eam opinionem veniat, existimet hæc dicta esse ab homine. Res tua agitur, mel enim hic de summa salutis tuæ periclitaberis,

aut perpetuò saluam, felicem & beatam vitam exigas, aut vt perpetuò damnatus Dei inclementia omnes calamitates & ærumnas ad inferos non dicendis cruciatibus torquendus exhaurias. Quid verò habebis amplius, aut plus etiã postulas, quàm quòd tam amantertibi policeretur, nimirũ, se tuum esse velle cum omni rerum copia, se tui defensorem & auxiliatorem in aduersis futurum?

Sed, pro dolor, in hoc omnes fallimur, quòd mundus horum verborum nullum verum esse credit, neq; verba Dei esse existimat, videns eos, qui suam fiduciam in Deum, & non in Mammonam reiecerunt, omni miseriarum genere affectos vix vitam trahere, diabolo illis ipsis reluctante & obstante, vt nihil opum, nihil fauoris, nihil dignitatis vsquam consequantur, imò vitam ipsam aegrè tueantur & obtineant. Contrà, illi, quorum summa spes atque fiducia est Mammon, ad amplissimos dignitatis gradus euecti in sublimi resident. imperio, potentia, fauore, dignitate & omni tranquillitate mundo venerandi atq; spectabiles. Eam ob rem talia verba memoriæ insigenda sunt, vt huic rerũ mundanarum larvæ atq; obtuitui opponantur: Neq; ignorandum est, hæc non posse mentiri aut fallere, sed esse & fore veracissima.

Iam verò paulisper retrouersa cogitatione repetitecum animo, aut alioqui perquire ab alijs, mihiq; responde, quidnam illi, quorum omnis conatus, studium, cura & diligentia tantum eò destinata fuere, vt immensas opes per fas atque nefas cumularent atq; reponerent, quidnam, inquam, illi tandem effecerint? Haud dubiè inuenies, eos omnem lusisse & laborem & operam. Aut quanquam inæstimandos thesauros multo sudore partos accumulauerint, ita tamen euanuisse eos ipsos vel cum puluisculo comperies, vt neq; ipsi vnquam ex tantis opibus vllam voluptatem percepe-

Et promissione insigenda animo.

Exempla eorum qui frustra opes congeserunt (suo & aliorum exitio.

int, neq; postea quidquam ad tertium hæredem
uenerit.

Harum rerum exempla abundè multa omnes
peditabunt historiæ, & hæc eadem à natu maioribus
multarum rerum peritis audies, tantùm vide, vt eadẽ
dem curam & rationem non leuem habere digneris.

*Exemplum
Saulis.*

Pro certo sanè constat, Saulem regem fuisse ampli-
simum, ab ipso Deo in regni administrationem surri-
gatum, vitæ non improbæ, sed iam consecutus imp-
ratum, cum à Deo suo declinasset animo, omnemq; si-
am fiduciam in potentia, corona, ac sceptro suo colle-
catam haberet, succumbendum ac pereundum illi er-
funditus, vnà cum rebus omnibus, quas possederat
adeò vt neque liberorum suorum vllus superstes ma-
neret.

*Exemplum
Dauidis.*

Contra Dauid, infimæ fortunæ homo, erat abiectus
& pastor, fugatus & passim actus insectationibus, vt
biq; ferè de vita veniret in periculum, at amen à Saul
impetu & insidijs turò custodiebatur, inq; eius locum
rex creabatur. Oportebat enim hæc verba manere
vera fieri, posteaquam Deus mentiri nescit aut fallere.
Tantùm vide, ne diabolus & mundus hac sua splendide
facie, quæ quidam ad tempus durat, sed profectò vanior
bra aut somnio vanior est atque incertior, tibi imponant.

Conclusio.

Quamobrem primi præcepti sensum exactè non intelli-
perdiscendum esse statuo, vt videamus, quàm Deum
nullo modo vanam animi præsumtionem, aut falsissimam
erga aliam rem extra se fiduciam tolerare queat. Nemo
quidquam tantopere à nobis postulat, quàm certum
quandam & indubitatam omnium bonarum rerum
se persuasionem. Ita, vt recta via porò progredieris
rebus omnibus, quas Deus largiri nobis consue-
non aliter vtamur, atq; sutor quispiam acu, subula
loq; sutorio, ad conficiendum opus suum, quo con-

Et illa deponit. Aut quemadmodum hospites diuerso-
forio, vt de concessis opibus victum & amictum habe-
amus, prout diurni victus necessitas exegerit, quisq; in
suo statu, in quem diuina vocatione & ordine constitu-
tus est, nec quidquam rei nostrum Dominum aut ido-
lum esse permitramus. Et hæc de primo præcepto di-
cta sufficiant, quod verbis aliquantò superioribus expla-
nandum fuit, quando summa & caput totius pietatis
in eo vertatur, propterea quòd (vt prædictum) vbi cor-
di cum Deo bene conuenit, & hoc præceptum serua-
tum fuerit, cætera omnia aptè consequuntur.

PRÆCEPTVM II.

Non assumes nomen Domini Dei tui in
vanum.

Quemadmodum primo præcepto cor hominis
institutum est, & fidei ratio tradita, ita hoc se-
cundum foras nos producit, osq; ac linguam er-
ga Deum fingit ac format. Primum enim quod natum
è corde ebullit, & progreditur, seque ostendit, sermo
est. Itaq; quemadmodum supra respondendum docui,
quid sit habere Deum, ita quoque huius & aliorum
præceptorum omnium intelligentiam simpliciter
comprehendas atq; pronuncies necesse est.

Interrogatus ergo, quomodo secundum præceptū
intelligis, aut quid significat, Nomen Dei in vanum su-
mere, siue eo abuti? Responde ad hunc modum pau-
cissimis. Hoc est diuino abuti nomine, quando Dei no-
men quacunque ratione ad confirmanda mendacia,
aut alia id genus vitia atque flagitia tuenda vsurpa-
mus. Hinc tantum valet huius præcepti constitutio,
ne Dei nomen falsò citemus, aut in os sumamus, quan-
do cor longè aliter sibi conscium est, aut rem aliter
habere non ignorat, aut omninò aliter scire debebat.
Veluti ijs persapè solet contingere, qui lites in foro

*Primum
præceptum
erudit cor,
secundum
os & lin-
guam.*

*Abusus no-
minis di-
uini.*

& cu-